

Aksaray Kent Meydanının Toplum İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi

Şirin SİLAHLI BÖGE^{1*}

¹*Peyzaj ve Süs Bitkileri Bölümü, Aksaray Üniversitesi, TÜRKİYE*
* Sorumlu Yazar ve ⁺Sunucu: sirinsilahliboge@aksaray.edu.tr
Sunum/Bildiri Türü: Sözlü/Tam Metin

Özet – Kent meydanları, kentlerin merkezi noktasında konumlanan kamusal mekanlardır. Tarih boyunca kent meydanları, kentlerin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli kentsel yaşam odağı olmuştur. Kent meydanlarının tarihi ve kültürel işlevleri, ticari işlevleri, trafik işlevleri, estetik işlevleri, rekreasyonel işlevleri vardır.

İnsanların bir arada bulunma isteği doğrultusunda kentlerin önemli odak noktalarında kent meydanları oluşturulmaya başlamış ve her kentin özelliklerine göre de farklı fonksiyonlara sahip mekanlar oluşmuştur. Kent meydanlarının kentte yaşayan bireyler için kültürel, ekonomik ve fiziksel iletişim içinde bulunduğu mekanlar olması da dikkat çekici bir diğer özelliğidir.

Bu çalışmada; kentlerin kimliğini oluşturan kent meydanlarının Aksaray kenti örneğinde incelenerek toplum ilişkileri bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada kent meydanının fotoğraflanması yapılarak günümüze kadar gelişimi incelenmiştir. Ayrıca kent meydanlarını kullanan bireyler üzerinde anket çalışması ile değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda kent meydanlarının toplum ilişkileri bakımından ne derece önemli olduğu ve kullanım yoğunluğu ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler– kent kimliği, kent meydanı, kent meydanı işlevleri, meydan- toplum ilişkisi

Aksaray City Square in terms of Community Relations Evaluation

Şirin SİLAHLI BÖGE^{1*}

¹*Landscape and Ornamental plants Department, Aksaray University, TURKEY*
*Corresponding Author and ⁺Speaker: sirinsilahliboge@aksaray.edu.tr
Presentation/ Paper Type: Oral/Full Text

Abstract - City squares are the public spaces located at the central point of the cities. Throughout history, the city squares have been the focus of important urban living, revealing the identity and personality of the cities. Urban squares have historical and cultural functions, commercial functions, traffic functions, aesthetic functions and recreational functions.

In line with the desire of people to come together, the city squares started to be formed at the important focal points of the cities and spaces with different functions were formed according to the characteristics of each city. The fact that urban squares have cultural, economic and physical communication for the individuals living in the city is another remarkable feature.

In this study; The city squares that make up the identity of the cities were examined in the case of Aksaray city and evaluated in terms of community relations. In the study, the development of the city square and its development has been investigated. In addition, surveys were conducted on individuals using city squares. As a result of the evaluation, the importance of urban squares in terms of community relations and the intensity of use were determined.

Keywords- urban identity, urban square, urban square functions, square-society relation

I. GİRİŞ

Farklı şekillerde yorumlanan meydan kelimesi genel anlamı ile insan eylemlerini yerine getirdiği, onu kuşatan, bütünleşme ve sahip olma duygusu yaratan, yatay ve düşey hacimsel elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu hacimsel bir düzenlemedir [1].

Günümüzde ise meydanlar; genellikle sert zeminli ve araçların dışlandığı halka açık mekanlar olarak tanımlanmaktadır. En çok kullanım amaçları ise yemek yeme, gezinme, oturma ve izlemedir [2].

Meydanlar yüksek yoğunlukta yapılarla ve caddelerle çevrelenmiş, yoğun aktivite içerisinde olan mekanlardır. Bir meydanın tasarlanmasındaki en temel kriter ise o meydanın yapıldığı yerin niteliğini artırmasıdır [3].

Meydanlar, toplumsal ve sosyal yönden çok önemli fonksiyonları yerine getiren, dönemin önemli olaylarına sahne olan ve sahip olduğu fonksiyonlarla kente kimlik kazandıran mekanlardır [4].

Kent meydanları, kent halkının buluşma yeri, şehrin karmaşasından kopup soluklandıkları, rahatlama ve dinlenme amaçlı kullandıkları, insanların birbirini izledikleri ve kentteki olup biten olayları paylaştıkları, kısaca çok amaçlı kullanım mekanları olarak gelişim sürdürmüşlerdir [5] [6] [7].

Kentsel açık yeşil alanların en önemli elamanı olarak gelişen kent meydanları kent halkı tarafından yoğun bir şekilde kullanılan, genellikle kent merkezinde yada kent merkezine yakın yerlerde odak noktası olarak bulunan kamusal mekanlardır [8].

Kentler kültürel, sosyal ve ekonomik olarak değişik düzeylerdeki pek çok insanı bünyesinde barındıran mekanlardır. Farklı merkezleri olan bu insanların ortak bir merkez de farklı amaçlarla da olsa bir araya gelmelerini ve sosyal bir iletişimini oluşturmayı kent meydanları sağlamaktadır [9].

Kullanım amaçları doğrultusunda farklı biçim ve boyutlarda olan kent meydanları çoğu zaman yerleşme içerisinde bir güç odağının beraberinde konumlanırlar. Genellikle hükümet meydanı, cami avlusu yada bir iş merkezi önünde yer alan meydanlar, geometrik biçimlenişleri ile de hakim olan gücün etkisini daha da artırmaktadır [10].

Kent meydanlarının planlanmasında kentin gelişimi dikkate alınmadan yapılan çalışmaların zaman içinde kentin gelişimine göre yapılaşmaya dönüştüğü görülmüştür. Bu nedenle meydanların çevresinde yapılacak olan yapısal ve bitkisel elemanların mekana olabilecek olumsuz müdahaleyi önleyici niteliği olması gerekir [11]. Ayrıca meydanların form ve fonksiyon yönünden özelliğini yitirmesi planlama hatalarından kaynaklanmaktadır [12].

Kentlerde meydanlar, tarihsel sürecinde katkılarıyla o kent düşünüldüğünde akla gelen odak noktalar halini almıştır. Bu meydanlar geçen zamanla birlikte yaşanan olaylarla bütünleşmiş ve pek çok sembolik anlamlar yüklenerek kentlinin belleğindeki yerini almıştır [11].

Nitelikli meydanlar yalnızca fiziksel yapısıyla değil, kent insanının yaşamına kattığı değerlerle de ölçülür. Meydanların tüm fiziksel özellikleriyle birlikte ortaya çıkışı bulunduğu bölgenin özel şartlarını taşımalıdır [4].

Bir meydanın başarılı bir şekilde işleyebilmesi için ona ulaşan iyi tasarlanmış sokaklarla mümkündür. Tasarım öncesinde sokağın mülkiyeti, kimin kullandığı, hangi amaçlı yapıldığı, değişen ekonomik ve sosyal fonksiyonları belirlenmelidir. Bu fiziksel etkenler belirlendikten sonra

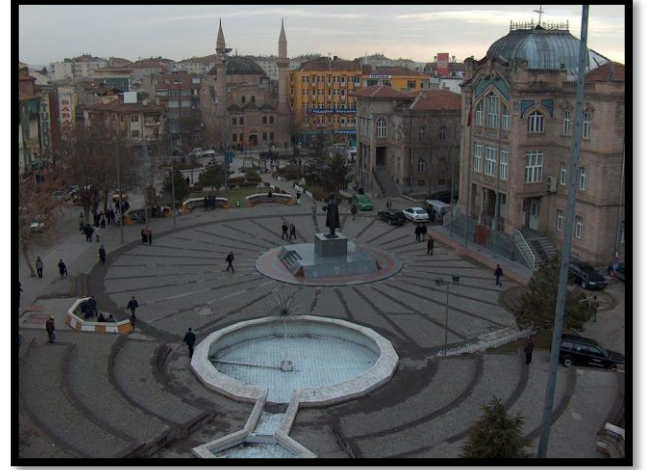
sokağın formu, uzunluğu, mimari yapısı, sokağın oranı alınacak diğer tasarım kararlarını oluşturur [9].

Meydanlar da yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında en iyi fonksiyonel ve estetik özellikleri ortaya çıkaracak olan materyaller bitkisel elemanlardır. Bitkisel tasarım hem fonksiyonel hemde dekoratif olmalıdır. Bitkiler, ulaşım ve görüş açısını olumsuz etkilememelidir.

Kent meydanlarında seçilecek olan donatılarda kent halkının gereksinimlerine uygun olan donatı elemanları tercih edilmelidir. Tercih edilen donatıların hem esterik hemde fonksiyonel olmasına dikkat edilmelidir. Seçilen donatıların kent meydanıyla ve çevresindeki yapı ve donatılarla uyumlu olması gerekmektedir.

II. MATERYAL VE METOD

Aksaray kenti aslında iki meydana sahiptir. Birisi bu ölçekte bir kent için kısmi yayalaştırma yapılarak bir meydan haline getirilmiş eski adıyla hükümet meydanıdır. Çevre yapıardan, yayalaştırmanın tam olarak uygulanmamış olmasından kaynaklanan eksikliklere bağlı olarak, tam da gerçek bir meydan hüviyetine kavuşma noktasında kalmıştır (Şekil 1). Diğeri Ulucami'ye ait bir meydandır. Daha pasif, daha büyük bir açıklıktır. Ticari aktivitenin yer almadığı bu alan caminin bütünleyici parçası ve açık alanı gibi kullanılır. Tasarım olarak merdivenlerle alan iniş yapıldığından dolayı dolaşımın çokça olmadığı Cami avlusu gibi bir karaktere bürünmüştür. Yayalar için ağaçlık alanları bir dinlenme imkanı sağlarken, bu hali ile transit geçilen bir alan özelliği taşır. Her iki düzenleme de özel proje alanları konsepti ile şekillendirilmiştir.

Şekil 1. Aksaray Kent Meydanı eski hali

Hükümet meydanı olarak isimlendirilen meydan eksiklikleri yönünden tam meydan özelliğini taşımayıp 2007 yılında tekrardan projelendirilip düzenlemeye alınmıştır. Alan 22.000m²'dir. Proje kapsamında Aksaray tarihi kent merkezinde tescilli yapıların kente yeniden kazandırılması, mevcut tören ve toplanma alanının yeniden işlevlendirilmesi, çevresiyle bütünleştirilmesi, koruma imar planı hükümleri doğrultusunda yayalaştırılacak yeni bölgelerin tespiti, çevredeki yapıların rehabilitasyonu ile kent merkezine ve yeniden tariflenen ticari işlevlere hizmet verecek 6600m² çok katlı otopark ile ticari ve kültür birimlerinden oluşan çevre düzenleme, kentsel tasarım, mimari ve mühendislik projeleri hazırlanmıştır (Şekil 2). 2008 ve 2009 yılları içerisinde yapımı tamamlanıp kent meydanı olarak kullanılmıştır. İçerisinde

daha sonra 2014 yılları içerisinde değişiklikler yapılmıştır (Şekil 3).

Şekil 1. 2007 yılında hazırlanan Aksaray Kent Meydanı projesi

Şekil 3. 2014 yılında değişikliğe uğramış Aksaray Kent Meydanı

Aksaray Hükümet Meydanının 12 Kasım 2016'da alınan karar ile ismi "**15 Temmuz Milli İrade Meydanı**" olarak değiştirilmiştir.

15 Temmuz Milli İrade Meydanı etrafında alışveriş ve iş merkezlerinin, kamu kuruluşlarının, caminin, bankaların yakın olması sebebi ile meydan her mevsim ve saatte kent halkı tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Meydan yoğun olarak tören ve toplanma amaçlı kullanılmaktadır. Alan içerisinde oturma elemanları, yeşil alanlar, bitkisel tasarım, su elemanları, küçük boyutta dükkanlar, meydanın altında ise otopark yer almaktadır.

Çalışma kapsamında ilk önce konu ile ilgili literatür taraması yapılmış olup, daha sonra alana ait verilere (fotoğraf, proje, bilgi vb.) ulaşılmıştır. Çalışmanın ana materyalinde ise 15 Temmuz Milli İrade Meydanı'nda yapılmış olan anket verileri vardır. Anket çalışması alan içerisinde rast gele seçilen 60 denek üzerinden yapılmış olup, anket verilerini değerlendirmek için excel programında veri tabanı oluşturularak veri girişleri yapılmıştır. Veri girişlerinden sonra frekans tabloları oluşturularak sonuçlara ulaşılmıştır.

III. BULGULAR

Aksaray **15 Temmuz Milli İrade Meydanı** incelemeye alındığında aslında iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tören ve toplanma alanı olarak ele alınabilir, ikinci alan ise kamu binalarının arkasında yer alan dinlenme alanı ve dükkanlardan oluşmaktadır. Birinci alan içerisinde Atatürk büstünün yer aldığı tören alanı, oturma bankları, su öğeleri yer almaktadır. İkinci bölümde ise dükkanlar, oturma yerleri ve kapalı otopark yeri mevcuttur.

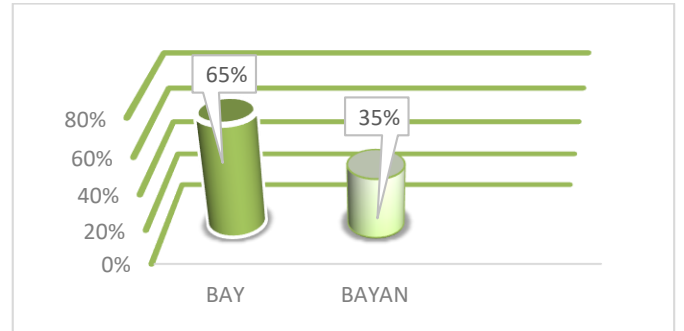
Çalışma sonucunu verecek olan anket çalışmalarına -%65 oranında bay, %35 oranında bayanların katıldığı (Şekil 4),

-%40'nın 50 ve üzeri yaş, %30'unun 20-35 yaş, %15'inin 35-50 yaş, %15'inin ise 20 ve altı yaş grubundaki bireylerden oluştuğu (Şekil 5),

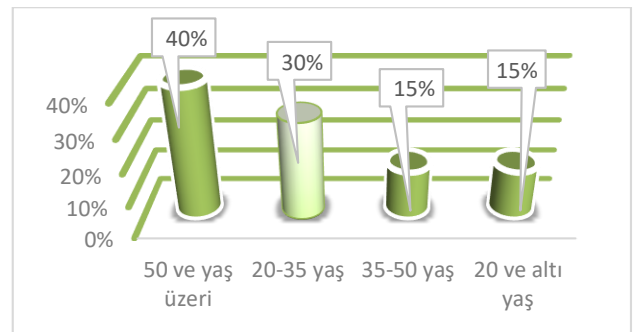
-% 30'unun lise mezunu, %20'sinin ortaokul mezunu, %20'sinin ilköğretim mezunu, %18,3'ünün lisans mezunu, %11,7'sinin ön lisans mezunu (Şekil 6) olduğu görülmüştür.

Anket sonuçlarında görüldüğü üzere Aksaray Kent Meydanını daha çok erkeklerin kullandığı ve tercih eden kişilerinde daha çok 50 ve üzeri yaşta olduğu tespit edilmiştir. Bu yaş ve cinsiyet oranının fazla çıkmasını emekli olan bireylerin zaman geçirmek, arkadaşlarıyla buluşmak ve meydan çevresinde olan kurumları kullanmada geçiş güzergahı üzerinde olması sebebine bağlayabiliriz.

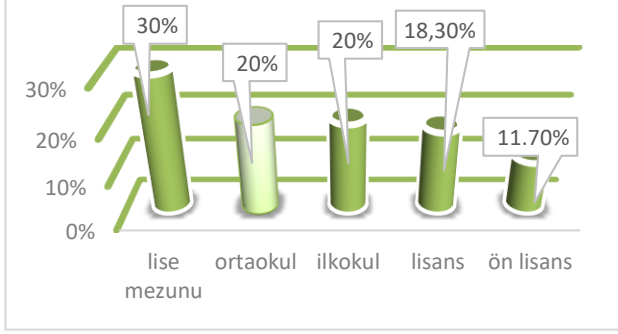
Gün içerisinde gözlem yapılırken bu bireylerin oturma banklarını, saat kulesi çevresinde yer alan alanları, gölge yapan bitkilerin çevrelerini kullandıkları görülmüştür. Ayrıca bitkisel tasarımın yetersizliğinden dolayı alan içerisinde ayakta sohbet eden kullanıcıların yoğunlukta olduğu da tespit edilmiştir (Şekil 7).

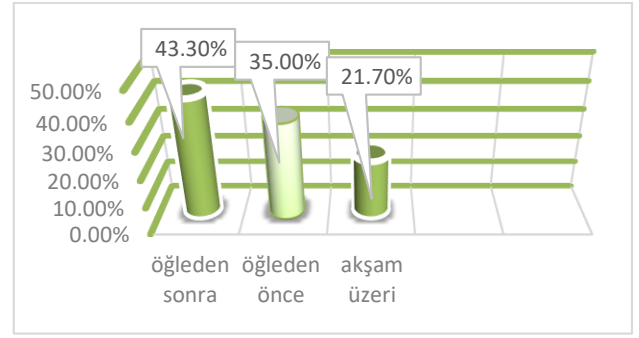
Şekil 4. Deneklerin cinsiyet dağılımı

Şekil 5. Deneklerin yaş dağılımı

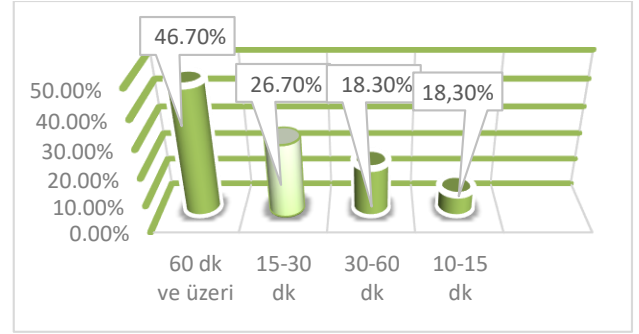
Şekil 6. Deneklerin eğitim dağılımı

Şekil 9. Deneklerin meydanı kullanma zamanları

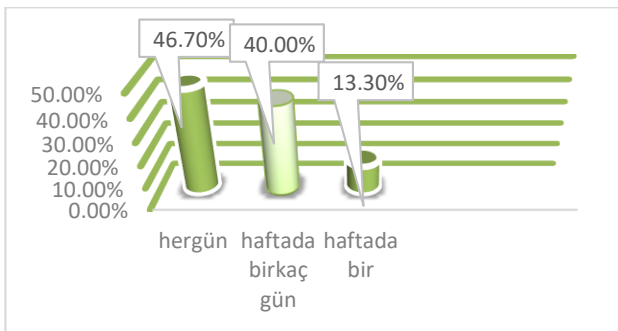

Şekil 7. Meydan da kullanım yoğunluğu olan Alan

Şekil 10. Deneklerin meydanı kullanma aralığı

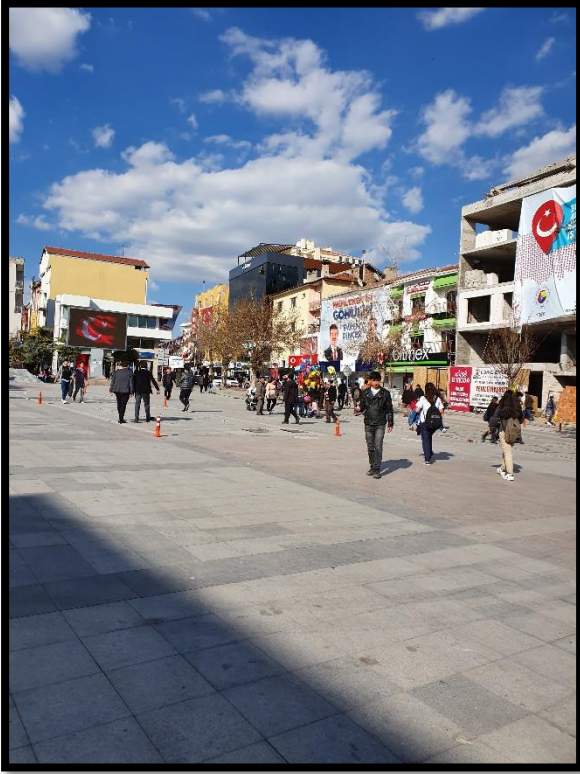
Kullanım zamanları ve kullanma sıklıkları değerlendirildiğinde deneklerin %46,7' si kent meydanını hergün, %40' ı haftada birkaç gün, %13,3 'ü ise haftada bir kullandıklarını belirtmişlerdir (Şekil 8). Bu kullanıcıların zaman dilimi olarak %43,3'ünün öğleden sonra, %35'inin öğleden önce, %21,7'sinin akşam üzeri kullandığını (Şekil 9) saptanmıştır. Toplum İlişkileri ve insan psikoloji için önemli katkıları olan meydanların kullanım aralığı belirlendiğinde %46,7'sinin 60dk. ve üzeri, %26,7'sinin 15-30 dk, %18,3'ünün 30-60 dk, %8,3 'ünün 10-15 dk aralığında (Şekil 10), tercih ettiği görülmektedir.

Şekil 8. Deneklerin meydanı kullanma sıklıkları

Kullanıcıların zaman dilimleri hakkında verdiği bilgilere bakıldığında genelde kent meydanının hergün yoğun bir şekilde kullandığını ortaya çıkmıştır. Kullanıcıların genelde sohbet amaçlı veya alışveriş yaptıktan sonra dinlenme amacıyla kullandıkları da saptanmıştır. Ayrıca kullanıcılardan edinilen bilgilere göre yaz aylarında kent meydanlarının daha uzun süreli kullanıldığı, kış aylarında ise zorunlu geçişlerde, fotoğraf çekmek amacıyla ve kısa süreli dinlenmeler de kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu sonuçlarda kullanıcıların yaz aylarında daha çok vakit geçirmelerinde, meydana bulunan oturma elemanlarının yer alması, alan içerisinde bulunan su öğelerinin yarattığı serinlik, alandaki serbest hareketliliğin çocuklar için paten ve bisiklet sürmede rahatlık vermesinden dolayı alanın kullanım yoğunluğunu etkilemektedir.

Kullanıcılara tercih etme sebepleri sorulduğunda (Çizelge 1) %33,33'nün alışveriş yerlerinin yakın olması, %33,33'nün arkadaşlarla buluşup sohbet etme, %15'nin merkez ve geçiş güzergahı olması, %11,67'sinin caminin yakın olması, %6,67'sinin kurumların yakın olması sebebi ile meydana ilk sırada tercih etmişlerdir. Bakıldığında alışveriş yerlerinin yakın olması ve arkadaşlarla sohbet etme tercihlerinin yakın olması dikkat çekmektedir. Meydanların her ne kadar kullanımları günümüzde değiştirilmeye çalışılsada sonuçlara bakıldığında toplum yapısında hala toplanma ve buluşma mekanı olarak ilk önce tercih edildiği görülmektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Meydan gün içerisinde yoğunluğu

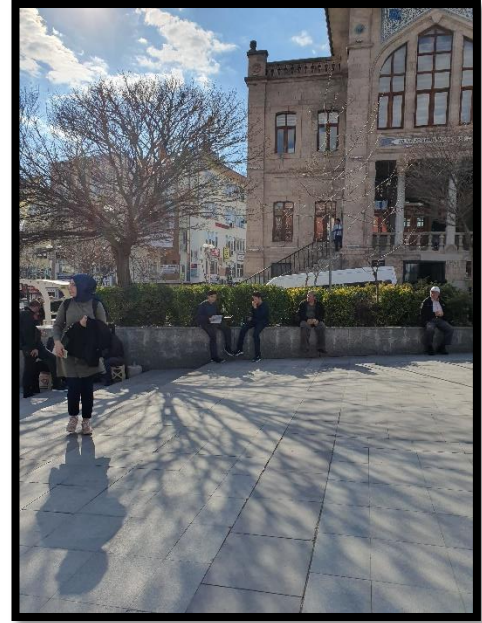
Arkadaşlarla Buluşup Sohbet Etme	33,33
Merkez Ve Geçiş Güzergâhı Olması	15
Caminin Yakın Olması	11,67
Kurumların Yakın Olması	6,67

IV. SONUÇLAR

Çalışmada gerek gözlemler, gerek anketler sonucuna bakıldığında kent meydanlarının toplumu bir araya getiren, insanların sosyalleştiği mekanlar olması özelliğini taşıdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Meydan tasarımlarında yaya ve araç trafiğinin birbirinden bağımsız olarak tasarlanması gerekmektedir. Çalışma alanına bakıldığında araç trafiğinin tek yönlü olması ve yaya trafiğinden ayrı olması tasarım açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca meydan alanında yayaya daha kapsamlı alan bırakılması meydan kullanımını ve gelişimini büyük derecede etkilemiştir.

Meydanların kullanıcı potansiyelini artırmak amacıyla planlama aşamasında kullanıcı istek ve ihtiyaçların belirlenerek göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çalışma alanına bakıldığında yoğunluğa göre oturma elemanlarında eksiklikler göze çarpmaktadır. Oturma elemanlarındaki eksikliklerden dolayı kullanıcıların çiçek saksılarının kenarlarını, alan içerisindeki merdiven basamaklarını kullandıkları görülmüştür (Şekil 12).

Şekil 12. Meydan içerisinde oturma alanları

Çizelge 1. Kent meydanının ilk etapta tercih etme frekansları

Değişkenler	Frekans (%)
Alışveriş Yerlerinin Yakın Olması	33,33

Bitkisel tasarımda daha çok çiçeklendirmenin yapılması ile önemli noktalara vurgu yapıldığı görülmektedir. Bitkisel tasarım oranının sert zemin oranından fazla olması alanın meydan özelliğini yitirip park özelliği taşımaya sebep olur. Bu bağlamda sert zemin yoğunluğunun çalışma alanında da korunduğu görülmektedir. Böylece alan meydan özelliğini yitirmemiş olmaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. Meydandaki bitkisel tasarım

Kent kimliğini yansıtan meydanlar tasarım ve planlama aşamasında daha çok aktiviteye yer verilerek canlandırılabilir. Çalışma alanı içerisinde zaman zaman yapılan sergiler, tanıtımlar ve ramazan ayı içerisinde oluşturulan ramazan sokağın ile meydanın kullanımı artırılmaktadır. Bu da meydanın kullanım açısından potansiyelini artırmıştır. Alan içindeki sert zemin alanlarını çocukların aktivite alanı olarak kullanması dahi alanın potansiyelini artırmaya yönelik olmuştur (Şekil 14).

Şekil 14. Meydan da sert zeminlerin kullanımı

Sonuç olarak bakıldığında bir kentin kültürünü ve kent kimliğini oluşturan en önemli mekanların kent meydanları olduğu açıkça ortadadır. Kent meydanlarının kentlilerin biraraya gelerek sosyalleştiği mekanlar olup, toplum ilişkilerinin artmasına sebep olmaktadır. Böylece kent meydanları bir kentin toplum ilişkilerinin en yakın olarak geliştiği mekanlar haline gelmektedir. Kent meydanları tasarımı ve planlanmasında mimarların, Peyzaj mimarlarının ve şehir planlamacıların beraber hareket etmesi ile daha kullanılabilir mekanlar oluşturulabilir.

KAYNAKLAR

- [1] Öztan, Y., 1998. Kentler ve Meydanlar. Maison Française Dergisi, No: 33, 154-157, İstanbul.
- [2] Marcus, C. C., Francis, C., 1998. People Places 'Design Guidelines for Urban Open Space'. Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- [3] Fauole, P., 1995. Squares in Contemporary Architecture. Waanders Publishers Architectura & Natura Press, Amsterdam.

- [4] S. Önder, F. Akınoğlu.,2002. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 16 (29): 96-106.
- [5] Moughtin, C., Oc, T., Tiesdell, S., 1999. Urban Design: Ornament and Decoration (Second Edition). Architectural Press, Oxford.
- [6] Moughtin, C., 2003. Urban Desing: Street and Square (Third Edition). Architectural Press, Oxford.
- [7] İnceoğlu, M., Aytuğ, A. 2009. Kentsel mekânda kalite kavramı. Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 4(3): 131-146.
- [8] Şavklı, F., Yılmaz, T. 2013. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi SDU Faculty of Forestry Journal, 14: 138-142.
- [9] Moughtin, C., 1992. Urban Design 'Street and Square'. Butterworth Architecture, Oxford.
- [10] Eyüce, Ö., 2000. Meydanlar. Ege Mimarlık Dergisi, 34(2):11.
- [11] Uzun, G., 1990. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Yayın No: 48, Adana.
- [12] Dağıstanlı, Ö, 1997. Meydanın Evrimi, Mekansal Analizi ve Sosyal Açından Önemi. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.